دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کردستان
مدیریت امور تحقیقات و اطلاع رسانی پزشکی

کمیته تحقیقات دانشجویی
دانشگاه علوم پزشکی کردستان

فصلنامه علمی دانشجویی زانکو
(سال یازدهم، بهار و تابستان ۱۳۸۶، شمارهای پی در پی ۳۱و۳۲)

بررسی مشکلات و چالش‌های بازرسان بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی در استان کردستان سال۸۷

فریده مصطفائی[۱]، فروغ صمدنژاد[۲]، گلاله پرندان[۳]،بهار سی‌د عباسی[۴]

چکیده:

مقدمه: توجه به سلامت مواد غذایی، نظارت و کنترل اماکن عمومی از نظر بهداشتی به منظور تامین سلامت جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. رسیدن به این اهداف محقق نمی‌شود مگر اینکه نیروهای نظارتی از توانایی علمی و عملی لازم در این خصوص برخوردار باشند.

در همین راستا یکی از وظایف دانشگاههای علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سراسر کشور کنترل و نظارت مراکز تهیه، توزیع و فروش و اماکن عمومی است.که این وظیفه خطیر در این ارگان بر عهده بازرسان بهداشت محیط می‌باشد. عدم در اختیار داشتن امکانات و ابزارهای قانونی و اجرایی لازم و عدم پشتیبانی و حمایت‌های شایسته دستگاههای ذیربط، آنان را در انجام این وظیفه با موانع و چالش هایی روبرو خواهد نمود.لذا این تحقیق با هدف بررسی مشکلات و چالش‌های بازرسان بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل مواد غذایی و اماکن عمومی در استان کردستان انجام می‌گیرد.

روش تحقیق: توزیع پرسشنامه در بین ۱۴۴ نفر بازرس بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی استان کردستان در خرداد ۱۳۸۷ انجام گرفت. داده‌ها جمع‌آوری شده با استفاده از آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: با توجه به یافته‌های پژوهش، تمام مشکلات مطرح شده در پرسشنامه جزو چالشهای بازرسین بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی در استان کردستان بودند. ۱۴/۹۲درصد کمبود حقوق و مزایا از جمله اضافه کار را بعنوان اولویت اول،۱۹درصد عدم برخورداری از حق جذب بارزسی را بعنوان اولویت دوم،۸/۲۷ درصد عدم حمایت مسئولین را بعنوان اولویت

۱ -کارشناس ارشد مهندسی بهداشت محیط faridamn@gmail.com
۲- کارشناس مسئول بهداشت محیط معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی کردستان
۳ - کارشناس بهداشت عمومی
۴ - دانشجوی کارشناسی بهداشت محیط

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-01]

سوم،۱۲/۹۴درصد رفتار ناشایست برخی از متصدیان و کارگران اماکن در صورت برخورد قانونی را بعنوان اولویت چهارم،۱۰/۲۱درصد جریمه ناچیز توسط مراجع قانونی را بعنوان اولویت پنجم،۹/۷درصد تعداد مراجع رسیدگی به تخلفات بهداشتی را بعنوان اولویت ششم،۱۰/۷۱درصد عدم امکان برخورد قانونی سریع در صورت بروز تخلف بهداشتی‌را بعنوان اولویت هفتم، ۱۰/۳۷درصد کمبود یا نبود وسایل نقلیه را بعنوان اولویت هشتم،۱۰/۴۴درصد عدم همکاری به موقع نیروی انتظامی جهت اجرای قوانین و برخورد با متخلف را بعنوان اولویت نهم، ۱۱درصد نبود ارتباط قوی با ارگانهای ذیربط مانند بازرگانی، شهرداری و ... را بعنوان اولویت دهم،۸/۶۳ درصد گستردگی و حجم زیاد وظایف محوله را بعنوان اولویت یازدهم، ۱۳/۲۸ درصد عدم علاقه به امر نظارت و کنترل مراکز و اماکن را بعنوان اولویت دوازدهم، ۱۲/۶۸ درصد بکارگیری پرسنل بهداشت محیط زن جهت بازدید را بعنوان اولویت سیزدهم، ۱۳/۲۸ درصد بکارگیری نیروی های طرحی فاقد تجربه و ناآشنا به امر بازدید را بعنوان اولویت چهاردهم،۱۳/۴۹درصد عدم تناسب رشته تحصیلی با وظایف محوله را بعنوان اولویت پانزدهم، ۱۴/۹۶ درصد بازرسین آگاهی ضعیف در بحث بهداشت مواد را بعنوان اولویت شانزدهم انتخاب نموده‌اند.

بحث و نتیجه گیری: از نظر بازرسان بهداشت محیط، ضعف سیستم اجرایی(از جمله وزارت بهداشت ، نیروی انتظامی و سایر مراجع ذی‌صلاح) در برخورد با متخلفین بالاترین درصد را در بین موانع و چالش های‌موجود در امر نظارت و کنترل مواد غذایی در سطح عرضه را به خود اختصاص داده‌است. اما از نظر اولویت بازرسین کمبود حقوق و مزایا از جمله اضافه کار را بعنوان اولویت اول در خصوص موانع و چالشهای موجود درامر نظارت و کنترل مواد غذایی انتخاب نموده‌اند.

به منظور رفع پاره‌ای از مشکلات پیشنهاد می‌شود طرح تشکیل «پلیس بهداشت» مجددا مطرح گردد. علاوه بر این، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری بیشتر برای آموزش شهروندان و متصدیان اصناف، ارتقاء سطح علمی پرسنل دست‌اندرکارامر نظارت بر تهیه، توزیع و عرضه مواد غذایی و همچنین حمایت مادی و معنوی شایسته از آنها می تواند در رفع این موانع و چالش ها بسیار مؤثر باشد.

واژه های کلیدی : موانع و چالش‌های بازرسان بهداشت محیط - نظارت و کنترل مواد غذایی، کردستان

مقدمه

افزایش جمعیت کشورها و به موازات آن نیاز به تامین احتیاجات غذایی مردم از مهمترین مسائلی است که ذهن مسئولین بخشهای مختلف خصوصاً صنعت، کشاورزی و بهداشت را بخود مشغول نموده است، به همین دلیل علاوه بر تامین مقدار کافی تولیدات غذایی در حدی که بتواند پاسخگوی نیاز جامعه باشد. حفظ ایمنی، بهداشت و کیفیت مواد غذایی، تولید و عرضه شده نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. بهداشت و ایمنی مواد غذایی از از جنبه‌های مختلفی حائز اهمیت است، از جمله آنها می‌توان به مواردی از قبیل تامین سلامت مواد غذایی و نهایتاً تامین سلامت مصرف‌کنندگان اشاره داشت. در بسیاری از کشورها موارد متعددی از بیماریها در نتیجه تحمل هزینه‌های اقتصادی فراوان توسط دولت گزارش شده است، علاوه بر توجه به سلامت مواد غذایی، نظارت و کنترل اماکن عمومی از نظر

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-01]

بهداشتی به منظور تـامین سـلامت جامعـه نیـز از اهمیت ویژه‌ای برخـوردار اسـت. رسـیدن بـه ایـن اهداف محقق نمی‌شود مگر اینکه نیروهای نظارتی از توانـایی علمـی و عملـی لازم در ایـن خـصوص برخوردار باشند.

در همین راستا یکی از وظایف دانـشگاههای علـوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سراسـر کـشور کنترل و نظـارت مراکـز تهیـه، توزیـع و فـروش و اماکن عمومی اسـت. ایـن وظیفـه خطیـر در ایـن ارگان بر عهده بازرسان بهداشت محیط مـی‌باشـد. در این خصوص بخش عمـده‌ای از بخـشنامه‌هـای ارسـالی بـه واحـدهای بهداشـت محـیط مراکـز بهداشتی- درمانی، در ارتباط بـا نظـارت و کنتـرل اماکن عمومی و مراکز تهیـه،توزیع و فـروش مـواد غذایی و اماکن عمومی می‌باشد.که عدم در اختیـار داشتن امکانات و ابزارهای قانونی و اجرایـی لازم و عدم پشتیبانی و حمایت‌های شایسته دستگاههای ذیربط، آنان را در انجـام ایـن وظیفـه بـا موانـع و چالش هایی روبرو خواهد نمود.

لذا این تحقیق با هدف بررسی مشکلات و چالش-های بازرسـان بهداشـت محـیط در امـر نظـارت و کنترل مـواد غـذایی و امـاکن عمـومی در اسـتان کردستان انجام می‌گیرد.

روش تحقیق:

مطالعه از نوع توصیفی – مقطعـی و جامعـه مـورد مطالعه بازرسان بهداشت محیط در امـر نظـارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غـذایی در اسـتان کردسـتان در سـال ۱۳۸۷ بودند. روش نمونـه‌گیـری بـصورت سرشـماری بـا توزیع پرسشنامه در بین ۱۴۴ نفر بازرس بهداشـت محیط اسـتان کردسـتان کـه بـه روش محتـوائی تعیین اعتبار شده انجام گردید. این پرسـشنامه در ۲دو بخش، بخـش اول شـامل مشخـصات فـردی و بخش دوم شامل ۲۰ مـورد از موانـع و چالـشهایی کـه بازرسـان بهداشـت محـیط معمـولاً در انجـام مأموریت خود با آن روبرو هستند، تنظـیم گردیـد. در نهایت موفق شدیم۱۴۱ پرسشنامه تکمیل شده را دریافت کنیم. همچنین در سؤال آخر سایرموارد به منظور مشکلات ذکـر نـشده در سـوالات آورده شد. داده‌ها جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار EXCELو آمار توصیفی مـورد تجزیـه و تحلیـل قرار گرفت.

نتایج:

داده‌ها با استفاده از نـرم‌افـزار SPSS مـورد ارزیابی قرار گرفت که در مورد درصد افراد مواجـه با موانع و چـالش‌هـای ذکـر شـده در پرسـشنامه، نتایج ذیل به ترتیب اهمیّت بدست آمد :

۱- عدم امکان برخـورد قـانونی سـریع در صـورت بروز تخلف بهداشتی: ۹۹/۲۹٪

۲- طـولانی بـودن رونـد اداری اجـرای قـوانین و برخورد با متخلفین: ۹۸/۵۸٪

۳- رفتار ناشایست برخی از متـصدیان و کـارگران اماکن در صورت برخورد قانونی: ۹۸/۵۸٪

۴- گـستردگی و حجـم زیـاد وظـایف محولـه: ۹۸/۵۸٪

۵- عدم رسـیدگی بـه موقـع مراجـع ذی‌صلاح در صورت شکایت از رفتار ناشایست برخی متـصدیان و کارگران: ۹۷/۱۶٪

۶- جریمه ناچیز توسط مراجع قانونی: ۹۷/۱۶٪

۷- آموزش‌پذیر نبودن متصدیان و کارگران امـاکن به دلیل سطح پایین تحصیلات: ۹۶/۴۵٪

۸- کمبود یا نبود وسایل نقلیه: ۹۵/۷۴٪

۹- کمبود حقوق و مزایا از جمله اضافه کار: ۹۵٪

۱۰- بکارگیری پرسنل بهداشت محیط زن جهـت بازدید: ۹۵٪

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-01]

۱۱- تعداد مراجع رسیدگی به تخلفات بهداشتی: ٪۹۵

۱۲- عدم همکاری به موقع نیروی انتظامی جهت اجرای قوانین و برخورد با متخلف: ٪۹۵

۱۳- عدم حمایت مسولین: ٪۹۴/۳

۱۴- بومی بودن بازرس در منطقه تحت پوشش: ٪۹۲/۹

۱۵- عدم علاقه به امر نظارت و کنترل مراکز و اماکن: ٪۹۰/۷۸

۱۶- بکارگیری نیروی های طرحی فاقد تجربه و ناآشنا به امر بازدید: ٪۹۰/۷۸

۱۷- نبود ارتباط قوی با ارگانهای ذیربط مانند بازرگانی، شهرداری و ... : ٪۹۰

۱۸- آگاهی ضعیف در بحث بهداشت مواد غذایی: ٪۹۰

۱۹- عدم تناسب رشته تحصیلی با وظایف محوله: ٪۸۹/۳۶

۲۰- عدم برخورداری از حق جذب بارزسی: ٪۷۸

در نمودار شماره یک اولویت مشکلات از نظر بازرسان بهداشت محیط براساس شماره سوال و در نمودار شماره دو،تعداد بازرسان بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی در استان کردستان آورده شده‌است.

بحث و نتیجه گیری :

با توجه به یافته‌های پژوهش، تمام مشکلات مطرح شده در پرسشنامه جزو چالشهای بازرسین بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی در استان کردستان می‌باشد. در نمودار شماره یک اولویت مشکلات از نظر بازرسان بهداشت محیط براساس شماره سوال به این صورت مشاهده می‌گردد. ۱۴/۹۲درصد کمبود حقوق و مزایا از جمله اضافه کار را بعنوان اولویت اول،۱۹درصد عدم برخورداری از حق جذب بارزسی را بعنوان اولویت دوم،۸/۲۷ درصد عدم حمایت مسولین را بعنوان اولویت سوم،۱۲/۹۴درصد رفتار ناشایست برخی از متصدیان و کارگران اماکن در صورت برخورد قانونی را بعنوان اولویت چهارم،۱۰/۲۱درصد جریمه ناچیز توسط مراجع قانونی را بعنوان اولویت پنجم،۹/۷درصد تعداد مراجع رسیدگی به تخلفات بهداشتی را بعنوان اولویت ششم،۱۰/۷۱درصد عدم امکان برخورد قانونی سریع در صورت بروز تخلف بهداشتی را بعنوان اولویت هفتم، ۱۰/۳۷درصد کمبود یا نبود وسایل نقلیه را بعنوان اولویت هشتم،۱۰/۴۴درصد عدم همکاری به موقع نیروی انتظامی جهت اجرای قوانین و برخورد با متخلف را بعنوان اولویت نهم، ۱۱درصد نبود ارتباط قوی با ارگانهای ذیربط مانند بازرگانی، شهرداری و ... را بعنوان اولویت دهم،۸/۶۳ درصد گستردگی و حجم زیاد وظایف محوله را بعنوان اولویت یازدهم، ۱۳/۲۸ درصد عدم علاقه به امر نظارت و کنترل مراکز و اماکن را بعنوان اولویت دوازدهم، ۱۲/۶۸ درصد بکارگیری پرسنل بهداشت محیط زن جهت بازدید را بعنوان اولویت سیزدهم، ۱۳/۲۸ درصد بکارگیری نیروی های طرحی فاقد تجربه و ناآشنا به امر بازدید را بعنوان اولویت چهاردهم،۱۳/۴۹درصد عدم تناسب رشته تحصیلی با وظایف محوله را بعنوان اولویت پانزدهم، ۱۴/۹۶ درصد بازرسین آگاهی ضعیف در بحث بهداشت مواد را بعنوان اولویت شانزدهم انتخاب نموده‌اند.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-01]

در این خصوص سلحشور و همکارانش تحقیقی با عنوان ارزیابی نگرش بازرسان بهداشت محیط در خصوص موانع و چالشهای موجود در نظارت و کنترل مواد غذایی در سال ۱۳۸۳ انجام دادهاند.

اگرچه بیشتر موانع و چالشهای مطرح شده در این بررسی با بررسی که ما در این خصوص انجام دادیم تقریبا یکسان بود ولی درصد بازرسان بهداشت محیط مواجه با این مشکلات در استان کردستان چشمگیرتر ومتفاوت تر میباشد. در بررسی سلحشور و همکارانش، از نظر بازرسان بهداشت محیط، ضعف سیستم اجرایی(از جمله وزارت بهداشت ، نیروی انتظامی و سایر مراجع ذیصلاح) در برخورد با متخلفین از مهمترین موانع و چالش های موجود در امر نظارت و کنترل مواد غذایی در سطح عرضه میباشد. که در این بررسی نیز این قضیه بالاترین درصد را به خود اختصاص دادهاست. اما از نظر اولویت، بازرسین کمبود حقوق و مزایا از جمله اضافه کار را بعنوان اولویت اول در خصوص موانع و چالشهای موجود درامر نظارت و کنترل مواد غذایی انتخاب نمودهاند.

عدم برخورداری از حق جذب بارزسی در مورد بعضی از بازرسان بهداشت محیط یکی دیگر از موضوعاتی است که میتواند زمینه را برای عدم علاقه به امر نظارت و کنترل مراکز و اماکن عمومی بعنوان یک چالش فراهم آورد.

کمبود حقوق و مزایا از جمله اضافه کار بازرسین بهداشت محیط در مقایسه با دیگر واحدهای مراکز بهداشتی باعث کاهش علاقهٔ بازرسین در امر بازرسی میباشد خصوصا در مواردی که حق جذب بارزسی به بازرس تعلق نمیگیرد.

درصد جریمه ناچیز توسط مراجع قانونی در خیلی موارد نشان دادهاست متصدیان اماکن و مراکز تمایلی به رفع نواقص بهداشتی خود نشان نمیدهند.گستردگی و حجم زیاد وظایف محوله خصوصا در مراکز روستایی تحت عنوان کاردان یا کارشناس چند پیشه باعث میشود بازرس بطور کامل و شایسته در امر بازرسی موفق نباشد.

از دیگر مشکلات در امر بازرسی بکارگیری نیروی های طرحی فاقد تجربه و ناآشنا به امر بازدید میباشد. نیروی طرحی بخصوص در مقطع کاردانی با توجه به مدت زمان کم طرحشان و تجربه کاری کم در امر بازرسی میتوانند مشکلساز باشند.

عدم تناسب دروس رشته تحصیلی با وظایف محوله و آگاهی ضعیف در بحث بهداشت مواد غذایی بازرسین از دیگر مشکلات قابل توجه است. فارغالتحصیل رشته بهداشت محیط تنها در مقطع کاردانی در زمینه بهداشت مواد غذایی آموزش دادهمیشود و این به نظر میرسد کافی نباشد.

پیشنهادات:

۱- طرح تشکیل «پلیس بهداشت» به منظور تسهیل و تسریع در اجرای قانون

۲- برنامهریزی و سرمایهگذاری بیشتر برای آموزش شهروندان و متصدیان اصناف

۳- ارتقاء سطح علمی پرسنل دست اندر کار امر نظارت و کنترل بر مراکز تهیه، توزیع و عرضه مواد غذایی و اماکن عمومی

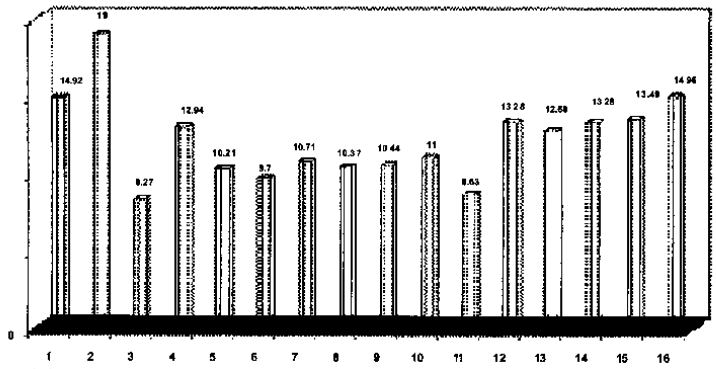
۴- حمایت مادی و معنوی شایسته از پرسنل درگیر در امر نظارت و کنترل بر مراکز تهیه، توزیع و عرضه مواد غذایی و اماکن عمومی

۵- کاهش حجم کاری پرسنل

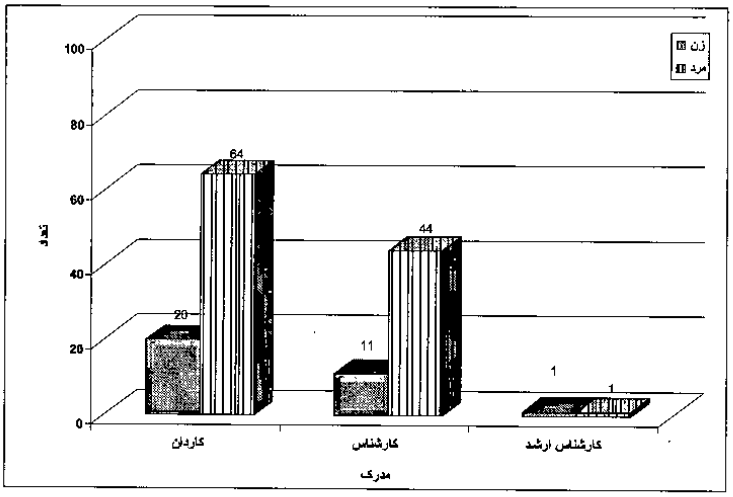
تشکر

نویسندگان این مقاله ازراهنماییهای ارزنده آقای همایون سلحشور در انجام این تحقیق کمال تشکر را دارند.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-01]



نمودار شماره یک، اولویت چالشهای بازرسان بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی در استان کردستان



نمودار شماره دو، بازرسان بهداشت محیط در امر نظارت و کنترل اماکن عمومی و مراکز تهیه، توزیع و فروش مواد غذایی در استان کردستان

منابع

۱- مبانی ایمنی مواد غذایی جهت استفاده کارکنان بخش بهداشت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۲- "بررسی میزان آگاهی دانشجویان دانشگاه شاهد از قوانین و مقررات مربوط به نظارت مواد غذایی"، همایش کشوری بهداشت محیط اصفهان ۱۳۸۵

۳- : سلحشورفرد ه. و همکاران "ارزیابی نگرش بازرسان بهداشت محیط درخصوص موانع و چالشهای موجود در نظارت و کنترل موادغذایی"، ۱۳۸۳

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-01]